

גליון מס' 278

## מסכת תמורה ו'-י"ב

בס"ד, ד' תשרי תשס"ה

### השבוע בגליון

- ♦ הפולמוס סביב הזכרת שמות הקודש באיזראליט
- ♦ שתי שאלות הלכתיות - פתרון אחד
- ♦ שם ה' בצרפתית
- ♦ הבזיון תלוי באפשרות שעמדה לפני עושה המעשה
- ♦ כשהפריץ נתן בית קברות מתנה
- ♦ "אי עבד לא מהני" - הסוגייה המפורסמת
- ♦ הגט שלא היתה אפשרות למוסרו ליד האשה
- ♦ נטישת בית הקברות הישן, בזיון למתים
- ♦ מנהגי הכפרות

## דבר העורך

### שופר השנה

היננו מתחילים את השנה החדשה נפרשת בדממה על היקום, ומשילה את קודמתה, הרווייה בצרות קשות ובטרגדיות מרות. **קיימת** באוויר איזו שהיא תחושה, כי הכל מבחינים היטב בקולו של השופר המהדהד בחלל, עד כי פעמים נדמה שאנו חיים בתוך השופר, אפופים כל העת בקולו האדיר והנורא, שנועד לעורר את הלבבות. כמעט בכל יום רעמו התקיעה והשבירים, הלווייתו של... הלווייתת של... אנשים צעירים נפרדו מנשמתם בדמי ימיהם, וגם ילדים רכים נטמנו, שם, בעפר, שבו אל כור מחצבתם עוד בטרם הספיקו להבין כי האדם מן העפר בא ואל העפר ישוב.

**בתקופה** זו, כאשר העולם תלוי על בלימה, חבלי משיח מתעבים סביבנו, אימת המוות מרחפת במקומות רבים בעולם, ופתרונות הזרוע החזקה נמוגים אל מול מציאות דמונית, יהודים בני אברהם יצחק ויעקב מחפשים ומבקשים להתקרב אל בוראם, להטיב את דרכם ולשפר את מעשיהם.

**אדם** שמידת האמת מקננת בקרבו במידה מספקת כדי לבחון את מעשיו ולאמוד את מהותם, עלול להתיישב בדעתו ולחשוש, כי עתה מאוחר מידי. הוא באמת רוצה להחליט כי מהיום ואילך הוא ישתתף בשיעור תורה, יקבע עיתים לתורה, כרצון אבינו שבשמים; אך עד הימים הנוראים לא נותרו ימים רבים - מה הם חמשה, ששה, ארבעה ימים של קביעות עיתים לתורה - מאוחר מידי, לא?

**לא!!!** הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, שימש כמנהל רוחני של ישיבת פונובין, ונודע בהבנתו המופלאה לנפש האדם, על נימיה ודקויותיה.

**פעם**, ביושבו עם תלמידיו, נשא בפניהם דברי חיזוק, ובתוך הדברים הוא סיפר להם את המעשה הבא, מימי ילדותו בעיירה.

**נהרות** רבים פיצו בליטא, ערש ילדותו של הרב דסלר זצ"ל. המים הזכים חלפו בין עיירות

דף ד/ב מוציא שם שמים לבטלה

### הפולמוס סביב הזכרת שמות הקודש באיזראליט

בגמרתנו אנו למדים, כי המקלל בשם ה', כגון שאמר, "ה' יעניש את פלוני", הרי הוא לוקה, שעבר על איסור מן התורה.

לדעת הרמב"ם (הל' סנהדרין פרק כ"ו הל' ג'), המקלל לוקה אף אם אינו מזכיר את שמו של הקב"ה (עיי' הל' יסודי התורה פ"ו הל' ב'), שגם המקלל בכינויו של הקב"ה לוקה, וכגון, "חנון", "קנא" ועוד כינויים של הקב"ה (עיי' ראב"ד שחולק). בסיום ההלכה הרמב"ם מוסיף, כי אפילו המקלל בכל לשון שהיא חייב, שהשמות שהגויים מכנים בהם את שמותיו של הקב"ה אינם בדרגת הקדושה של שמותיו של הקב"ה, אלא דרגתם כדרגת הקדושה של כינויי הקב"ה בלשון הקודש.

דבריו של הרמב"ם משמשים כיסוד הלכתי חשוב, לגבי הלכה נוספת המוזכרת בסוגייתנו, הלא היא הזכרת שם שמים לבטלה, האסורה מן התורה, כנלמד מן הפסוק (דברים ו/ג) "את ה' אלוהיך תירא ואותו תעבוד" - "כי מיראת השם הוא שלא יזכיר שמו לבטלה" (רמב"ם ספר המצוות מצוות עשה ד'). לאחר שהרמב"ם הורה, כי כינויו של הקב"ה ושמותיו בלע"ז אינם נחשבים כשם קדוש, אלא ככינוי בלבד, ממילא, כפי שאין איסור להזכיר לשווא את כינויו של הקב"ה, כך אין איסור להזכיר את שמותיו של הקב"ה בלשון בלע"ז.

שאלות אקטואליות התעוררו במהלך הדורות בנוגע להלכה חמורה זו. אחת מהן התעוררה באירופה לפני שנים רבות, על אודות השבועון 'איזראעליט' אשר יצא לאור בגרמניה על ידי הרב להמן זצ"ל, ושימש במשך שנים רבות כבמה מרכזית לכל השאלות היהודיות שעמדו על הפרץ רבנים חשובים פרסמו בו דברי הגות והלכה, ומטבע הדברים, במאמרים שונים היה צורך לציין את שם ה', ועורכי העיתון נהגו לכותבו בשפה לועזית.

אחד מקוראי העיתון טען לפני הגאון רבי חיים עוזר גראדזינסקי זצ"ל, רבה של וילנא, כי הדבר אינו כשורה, משום שגם שם ה' הנכתב בלעז קדוש הוא, ולפיכך, יש להמנע מהזכרת שם ה' בעיתונים הנפוצים לכל עבר. הגר"ח"ע גראדזינסקי השיב לו במכתב ארוך, בו הוא דן בהרחבה לגבי קדושת שם שמים בלע"ז, אם מותר להזכירו לבטלה, ואם יש צורך לנהוג בו בכבוד, והוא מוכיח, כי אף על פי שמוכת מדברי הרמב"ם הנזכרים לעיל, כי אין איסור להזכירו לבטלה, מכל מקום, אסור לנהוג בו בבזיון.

מכל מקום, מציין בעל ה"אחיעזר" (שו"ת ח"ג סי' ל"ב), בנוגע לנידון שהונח לפנינו: "ומה שלא חשש לזה הרה"ג הצדיק מוהר"מ לעהמאן ז"ל המייסד את העיתון לפני חמשים שנה,

### לעילוי נשמת

הבחור **ליאור בנימין ורדי ז"ל**

בן הר"ר ידידיה יבדלחט"א  
נלב"ע ערב ראש השנה תשנ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י אחיו הר"ר **אביחי ואפרת ורדי** שיחיו - פתח תקוה

### לעילוי נשמת

הרב **יצחק מאיר חרל"פ ז"ל**

ב"ר חיים זבולון ז"ל  
נלב"ע כ"ח אלול תשנ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י מרת **רינה ביקל**  
ומשפ' שיחיו - בני ברק

### לעילוי נשמת

הר"ר **שמואל שמעלקא וסרמן ז"ל**  
ב"ר יחיאל ז"ל נלב"ע ז' תשרי תשל"ז

ומרת **חיה העניא וסרמן** ע"ה

ב"ר מנחם מאמס ז"ל נלב"ע כ"ד אלול תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידינו הר"ר **יעקב וינרוט** ומשפ' שיחיו - רמת גן

### לעילוי נשמת

הרב החסיד **משה אביגדור הלוי פסטג ז"ל**  
ב"ר אלימלך ז"ל נלב"ע כ"ח אלול תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

נר ה'

נשמת אדם

באשר אז היה עתון בכלל דבר חשוב ולא נפוצו בימים ההם העתונים, ונהגו בו מנהג כבוד... ונכון לפרסם בהעתון שלא ינהגו בו מנהג בזיון משום הפסוקים ודברי תורה, ובאופן שיפרסמו כן, ישאר המנהג כמו שהיו נוהגים עד עתה בכתיבת השם בלעז."

**שם ה' בצרפתית:** בקשר לכך, מעניין לציין את דברי בעל ה"תומים" (סי' כ"ז) המוכיח את בני דורו אשר כתבו במכתביהם את שם ה' בצרפתית, "א-ד-י-ע", וה"תומים" מחה על כך שלבסוף שם ה' בא לידי בזיון, שהמכתבים מוטלים באשפה.

דף דב - ו/ב

## "אי עביד לא מהני" - הסוגייה המפורסמת

אחת הסוגיות המפורסמות של מסכתנו, היא סוגיית "אי עביד לא מהני". ייחודה של סוגיה זו בכך, שהיא קשורה במישרין ובעקיפין לחלק נכבד ממצוות התורה. גמרתנו בלבד דנה בכארבעה עשר נושאים שונים מכל חלקי התורה הנוגעים לסוגייה זו; מצוות נתינת פאה, מצוות הפרשת תרומה, איסור נישואי אלמנה וכהן גדול, איסור ריבית, איסור גזל, מצוות בכור, מצוות מעשר בהמה, איסור תמורה - כמובן, ועוד. הראשונים ולאחריהם האחרונים הוסיפו לדון בנידונים נוספים הקשורים לנידון זה.

אביי ורבא נחלקו. אביי סובר, כי "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אם עביד, מהני". ורבא חולק וטוען "לא מהני".

לדעת רבא, כאשר התורה אסרה דבר מה, הרי שמי שעבר על האיסור לא הצליח לפעול מאומה, מעשהו לא צלח - למעט המקומות שבהם התורה פירשה אחרת [ואכן, לדעתו, כך פירשה התורה ברוב המקרים, ראה בגמרא] - ובכל זאת הוא לוקה, משום שהוא רצה לעבור על איסור התורה. אביי חולק עליו וסובר, כי אומנם התורה אמרה לא לעשות, אך אם עשה, הצליח. וכגון, אסור ליטול פירות רעים ולהפרישם כתרומה על פירות משובחים. לדעת אביי, מי שעשה כן עבר על איסור, אך הפרשת התרומה עלתה לו. לדעת רבא, אלמלא התורה חידשה ופירשה כי הפרשה זו חלה, לא היה לה מקום, מאחר שנעשתה בניגוד לדעת התורה.

התחבטות רבתי קיימת בהסבר דבריו של רבא. בבסיס המבוכה עומד החילוק הברור בין שני סוגים של איסורים. יש איסורים שאינם אלא מעשה. אסור לגנוב. אסור לרצוח. איש אינו מעלה על דעתו, כי כוונת רבא היא, שמי שרצה, הדבר לא עלה בידו כי התורה אסרה זאת. הוא רצה, והאומלל נפח את נשמתו. מאידך, יש איסורים שכל מהותם אינה אלא חלות - תוצאה, וכגון, מעשה קידושין, שכל מהותו היא חלות הקידושין, התקדשות האשה לבעלה, שבמקרה זה ברור, כי רבא התכוון שהקידושין לא יחולו. מעשה נתינת הטבעת ליד האשה? אינו מציק לאיש, האיסור אינו נעוץ במסירת הטבעת, אלא בתוצאה, ומשזו בוטלה אין קידושין.

איסורים רבים מורכבים משני החלקים הללו גם יחד, שיש בהם מעשה וחלות המשמשים בהם בצוותא. במקרים אלו, אשר בהם ניתן לבטל את התוצאה בלבד אך לא את המעשה, קיים נידון רחב ביותר.

הנה דוגמה לאיסור שיש בו מעשה ותוצאה. למדנו במסכת בכורות, כי בכור בהמה טהורה קדוש הוא. אם נפל בו מום, הוא יוצא לחולין, אך אסור להטיל בו מום בכוונה תחילה. אדם אשר יטיל מום בכוונה בבכור, עשה מעשה אסור, שעבר על דברי התורה אשר אסרה להטיל בו מום, וכמו כן הוא גרם לתוצאה, שהבכור יצא לחולין, ומעתה ואילך מותר לעבוד בו [מן התורה, וחכמים קנסו שלא יעבוד בו].

כיצד רבא יתייחס למקרה זה. האם מאחר שהמעשה הוא בלתי הפיך - הבכור בעל מום - והעבירה שנעשתה אינה ניתנת לתיקון, אזי גם התוצאה אינה מבוטלת, או שמא יאמר רבא, אמת, מעשה נעשה, עבירה נעברה, אך את התוצאה נבטל - לא נתיר את הבכור לשימוש חולין. בדיוק בשאלה זו נחלקו הדעות.

לדעת בעלי התוספות (ד"ב ד"ה "רבא"), המתנייחים למקרה של בכור שבו עסקנו, הדין היה נותן כי לדעת רבא יש לפסול את התוצאה. הבכור יהא אסור בשימוש חולין [ועיי' שתיירצו, כי מאחר שמום שנפל מעצמו מתיר לחולין, אין מקרה זה גרוע הימנו. כלומר, הטלת המום אינה תלויה באופן הטלתו אלא במציאות]. נמצאנו למדים, כי לשיטת בעלי התוספות, בכל מקום שבו ניתן לבטל דבר מה מן העבירה, אם מעשה, אם תוצאה, מבטלים.

ואילו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל מוכיח מן הראשונים, כי רבא אינו גורס שכל דבר הניתן לביטול ממעשה העבירה מבוטל, אלא אך ורק ביטול אשר יגרם לך שיהעבירה בעצמה תתבטל לחלוטין, וכגון, כאשר מבטלים קידושין שנעשו באיסור, הרי שגורמים לכך שלא נעשה איסור כלל.

הנה, אומר הגרע"א, התורה אוסרת לעשות כתובת קעקע. מעשה באדם שקעקע גט לאשתו על ידו של עבדו. אם נאמר, שכל פעולה שנעשתה בעבירה אינה חלה, היינו: מבטלים את התוצאה שלה, היה צריך להיות, שגם גט זה לא ישיג את תוצאתו, ולא ניתן יהיה לגרש באמצעותו [משום שגט צריך להכתב על פי ציווי הבעל, וגט שנכתב מאלי פסול]. ובכל זאת, אנו נוכחים לדעת (תוס' גיטין כ"ב) כי הגט מגרש גם מגרש. אין לנו אלא להסיק, כי

זעירות, שכוחות ונידחות, וחצו ערים בנויות לתפארת, אזורי תעשיה ובתי חרושת. גשרים מסוגים שונים עיטרו את פני הנהרות במרחבי המדינה, מהם קבועים וחזקים, ומהם רעועים כפני המים. במקומות שבהם השלטונות מצאו לנכון להשקיע ממון, השתקפו על פני המים גשרי ברזל, פלדה ונחושת אשר נשאו עליהם בבטחה את העוברים על גבם. גשרים אחרים היו בנויים מקורות עץ רחבות, אשר קובעו במקומן שנים רבות לפני כן, ועמדו בפני הזמן השונים. היו גם הגשרים של העניים, אשר התגוררו במחוזות נידחים, והשלטונות לא מצאו לנכון לספק להם גשר ראוי למעבר בין גדות הנהר. מה שהם כבר מתכוונים לעשות בצד השני של הנהר, התבטא פעם בללוג מושל המחוז, הם יכולים לעשות גם בצד הזה... בשביל מה הם צריכים בכלל לעבור את הנהר?

**משכך,** העניים בנו גשרים בכוחות עצמם. גשרים אמרנו! לא ממש, אמצעי תעבורה יהיה מינוח אמיתי ונכון יותר כדי לתאר את שורת חביות העץ אשר הושקו המימה בזו אחר זו, ונקשרו בחוזקה אחת אל השניה, ככל שהיתה ידם של בעלי המלאכה המקומיים מגעת. מעל החביות, נמתח תבל עבה בין שתי גדות הנהר, ובעוד הרגליים היו מבוססות על פתחי החביות המוגפרות, היו הידיים אווזות בחוזקה כסבי החבל, על כל צרה שלא תבוא. המהלך על אותם גשרים, היה למעשה רוחב במי הנהר הזכים עד ברכיו, ובתקופת גאות היה עליו לייבש גם את עניבתו, אם היתה לו כזו.

**ביום** מן הימים ירד יהודי אל הנהר כדי לעבור על הגשר אל עבר גדתו השניה של הנהר. המים היו שקטים, צייתניים ודוממים, זכים כבדולח ומאירים פנים. חביות העץ נדו קמעא בתנועות חדגוניות ונקשו זה בזה כמזמינים את העומד על המוזח לעבור עליהם בניחותא אל עברו השני של הנהר.

**שבע** רצון מן הדרך הקלה שלפניו, הטיב מיועדנו את סליו על ראשו, לפת את החבל המחוספס והחל לצעוד על פני המים. הוא צמצם את עיניו כדי לחדד את ראייתו ולהרחיק ראות את לקחות הברזים אשר קיקרו מעבר לנהר, והיו למעשה מטרת נדידתו הנה, אל הגדה השנייה, כאשר לפתע החל חש, שתי רגליו מתרחקות זו מזו. עוד בטרם היה סיפק בידו להבחין מה מתרחש, הוא החליק על פני מכסה חבית שמנוני, וכחוט השערה היה בינו לבין טבילה מהודרת בנהר. בהבוק של רגע הוא נשא תפילה חרישית בליבו, ובפיו הבטיח "רבונו של עולם", ח"י מטבעות לצדקה אתו, אנא, הצילני נא". הוא לא ידע לשחות. מיד נרגע זרם הנהר. הוא אחז בחבל בחוזקה, ייצב את מיקומו על פני החביות ונח על עומדו, כדי להרגע מן החוויה הסוערת.

**בעודו** מסדיר את נשימתו הרהר בינו לבין עצמו, כי עליו לברר בנפשו ח"י מטבעות אלו לצדקה שהבטיח מנה טיבם, הגדולות הנה או קטנות. בעוד רגליו טובלות במים הקרירים ושחפים מרחפים סביבותיו בעצלתיים החליט, כי לא התכוון אלא לח"י מטבעות קטנות, בודאי, מה הן ח"י מטבעות, כלום גדולות? הלמאי?

**בראש** קל מן המשאוי שנשמש המימה בזרם המים, הוא שב לצעוד על פני החביות, נושא את עיניו אל החבית הבאה. לפתע, אשד מים אדירים התקדם בנהר במהירות, הניף באחת אל על את מיועדנו, על חביותיו ותבלי, אפף את כולו במים והרטיבו עד לשד עצמותיו. והוא, בעודו מיטלטל בין מים למים זעק בגרון ניחר, ריבונו של עולם, התכוונתי לח"י מטבעות גדולים, גדולים, כמובן גדולים. וישב הנהר לרוגעו. בנשימה טרופה הוא נאחז בחבל, והחליט כי לעולם לא ישוב לחצות את הנהר על חביות.

**עד** שהגיע אל גדת הנהר, כבר הפכו המטבעות לקטנים.

**הא** למדת, כי עוצמתה של החלטה תלויה ביציבותה לא פחות מאשר בתוכנה.

**כאשר** יהודי קובע עיתים לתורה מתוך החלטה נחושה, כי יחא אשר יחא, הוא ילמד תורה כל יום, יקבע עיתים לתורה, הרי שמלבד המעשה

הנפלא אשר הוא עומד לעשות, ללמוד תורה, הוא גם זכה לקבל החלטה שיש לה השפעה על פני שנים ארוכות. לאמור, ההחלטה הנחושה תהווה שורש לימוד לאורך השנים הבאות עלינו לטובה בעזרת ה'.

**משכך** הם פני הדברים, גם המקבל על עצמו יום אחד לפני יום כיפור, להתחיל להשתתף בשיעור תורה, מוסיף לעצמו זכות רבתי, גדולה ונשגבה, של לימוד תורה בקביעות לאורך שנים. **יהי** רצון מלפני אבינו שבשמים, שהמסירות הנפלאה שלומדי הדף היומי מפגינים בכל יום ויום, תגן על עמנו מכל צרה וצוקה, ונוכה לכתובה וחתימה טובה. אמן.

**יהודי יקר.** עוד לא מאוחר. טלפן עכשיו! למוקד מאורות הדף היומי כדי לברר על שיעור דף היומי באזור מגוריך. אל תתייאש. אם במקום מגוריך אין שיעור תורה, אנחנו נקים אותו עבורך! הנך מוזמן לטלפן למוקד מאורות הדף היומי: 03-6164725

.....  
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.  
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק, פקס: 03-670-67-93  
mendelson@meorot.co.il  
.....

**ברכת התורה העורך**  
דף ו/ב אבק ריבית אינה יוצאה בדיינים

## פנינים

מממונה בריבית. פסם התארח רב מפורסם אצל בעלה הרב. לשהגיה כיבוד על מגש מאובק קימטא, אמר בהבלעה, חוששני כי אבק זה, אבק ריבית הוא...  
**הרבנית** השיבה חרישית, "שמא אבק לשון הרע הוא..."

דף י/ב יתיב רב זירא וקאמר להא שמעתתא **שינון בשיבה**  
בתקופת בחירתו נראה הרגוציבי לומד בהתמדה כשהוא יושב, למרות המנהג שרווח במקומו ללמוד בעמידה.  
**כשנשאל** על כך הפטיר:  
- **ללמוד** בעמידה יש צורך רק בעת הלימוד הראשון ולא בעת השינון והחזרה.  
**כך**, הוסיף בחיך, נאמר גם בתורה: "ושננתם לבנך ודברת בם בשבתך..."

דף יב/ב שהשאבה מטהרת ברבייה ובהמשכה **נהרג או נלחם**  
בעסוק הרמב"ם בדין זה (בפירושו למשניות מקואות פ"ד משנה ד') הוא מספר דבר מפליא: **"כבר** חשב איש גדול מאד, רב העיון, בארץ המערב, ששאובה שהמשיכוה כשרה ואפילו היה המקוה כולו שאוב, ונמשך ונהרג על זה באמה ובזרוע, ודבריו בזה מפורסם בספרו בחיותו בלתי מבין זאת המשנה כלל..."

**מקרה** בלתי נודע זה, בו אדם גדול נהרג מפני עומדו על דעתו - מצא עניין לחוקרי קורות הדורות לענות בו. אולם אחרים משערים שיש כאן שיבוש בתרגום מהערבית, בה קיימת מילה משותפת להריגה ולמלחמה. לא בא הרמב"ם אלא לומר שהלה נלחם על דעתו בכל כוחו...

### לעילוי נשמת

ה"ר **יהושע שחור** זצ"ל  
ב"ר אלכסנדר זיסקינד ז"ל  
נלב"ע כ"א אב תשס"ד  
**ת.נ.צ.ב.ה.**  
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

כוונת רבא היא, שמבטלים כל תוצאה שביטולה גורם למניעת האיסור, אך במקרה שלפנינו, גם אם נקבע כי הגט אינו גט, כלום כתובת קעקע לא נכתבה כאן, האם לא נעשה האיסור? (עיי' שו"ת רעק"א ח"א סי' קכ"ט שהאריך בעניין זה, וב"נתיבות המשפט" סי' ר"ח ס"ק ב').

דף ז/א דבזיא מילתייהו

### שתי שאלות הלכתיות - פתרון אחד

שני מקרים שונים זה מזה הועלו על שולחנו של המהרש"ם זצ"ל, אשר התגורר בגליציה שבפולין, ונחשב לאחד מפוסקי הדור לפני כשמונים שנה. אל שולחנו הובהלו שאלות מקהילות ישראל באירופה ובאמריקה, ובמאמר שלפנינו נתייחס לשתי שאלות, אשר במענה לכל אחת מהן הוא מציין את סוגייתנו כאסמכתא ומשענת להכרעתו.

**כשהפריץ נתן בית קברות מתנה:** בעיירה ברעזוב שבגאליציה, התעוררה שאלה מעניינת. בית הקברות שבו נקברו אבותיהם ואבות אבותיהם של בני הקהילה התמלא עד אפס מקום, וגבאי הקהילה רכשו חלקת אדמה סמוכה לעיירה, והחלו בהכנות כדי להכשירה למקום קבורה ראוי והגון. להפתעתם הרבה, מושל האיזור הבחין בתכונה קדחתנית אצל נתיניו היהודים, ולאחר שבירר ונודע לו, כי הם מכשירים בית קברות חדש, החליט להאציל עליהם טובה והעניק להם קרקע גדולה שהיתה סמוכה לבית הקברות הישן.

**נטישת בית הקברות הישן, בזיון למתים:** בני הקהילה באו במבוכה. התרומה לא הטיבה עמם. בית הקברות הישן היה מרוחק מאד מן העיר, ואילו בית הקברות החדש שהם עמדו להכשיר היה סמוך למקום מגוריהם. לכאורה, לא היה להם אלא להודות לפרץ על טוב ליבו ולהסביר לו כי הם מעדיפים לקבור את מתיהם בבית קברות קרוב. דא עקא, שהלכה היא, כי אין מוליכים מת מעיר שיש בה בית קברות לעיר אחרת, "משום כבוד המתים הקבורים באותה העיר שמבזה אותם שלא לנוח אצלם את זה" ("שולחן ערוך" יו"ד סי' שס"ג ס"ק ד', וש"ך שם), ואם כן, כיצד ינטשו את בית החיים הוותיק ויבזו את מתיו.

**הגט שלא היתה אפשרות ליד האשה:** שאלה נוספת שהוגשה לפני המהרש"ם עסקה בבני זוג שדרכיהם נפרדו. הוא התגורר בפולין, ואילו היא השתקעה בניו יורק שבאמריקה. הבעל ביקש לגרשה, והוא מינה שליח כדת וכדין, אשר התמנה להוליך את הגט ולהביאו לידי האשה וכך לגרשה. ברם, האשה לקתה במחלות שונות מדבקות מאד, עד שהיא הושמה בהסגר מוחלט במוסד מיוחד, ולדברי רופאיה היה עליה להיוותר שם למשך שנתיים לכל הפחות. השליח של הבעל סירב בכל תוקף להביא לידיה את הגט, מחשש להידבקות במחלות הנוראות שאפפוה, ולפיכך, הפתרון היחיד שעמד על הפרק היה, כי האשה תמנה גם היא שליח מטעמה לקבלת הגט, ושני השליחים, של הבעל ושל האשה, ייפגשו ויסדירו ביניהם את נתינת הגט. אולם, הלכה בדיני גיטין הטרידה את מנוחתם של הרבנים אשר עסקו בנושא. יש מן הראשונים הנוקטים להלכה את סברת הגמרא (גיטין סג/ב), כי לאחר שהבעל מינה שליח מטעמו, האשה אינה רשאית למנות שליח מטעמה, כי מעשה זה מביע זלזול בבעל שאינה מעוניינת להפגש אפילו עם שליחו, ולפיכך, יש חשש לכשרותו של הגט, שמא הבעל לא הסכים להעניק לה גט במצב דברים זה (עיי' "שולחן ערוך" אה"ע סי' קמ"א סעי' א').

המהרש"ם השיב תשובה ארוכה ומפורטת לכל אחד מן השאלות. לבני העיירה הורה, כי הם רשאים לקדש את החלקה החדשה הסמוכה לעירם, ולרבני ניו יורק הורה, כי האשה רשאית למנות שליח לקבל את הגט משליח בעלה. את דבריו הוא מבסס על ראיות, סברות והוכחות למכביר, ובין היתר הוא מתייחס לגמרתנו, כדוגמת סיוע לדבריו.

פיתחו את הגמרא במסכת תמורה, הורה להם הגאון רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל, והיווכחו בזיון מהו, ואלו תנאים נדרשים לקיומו.

בגמרתנו נאמר, כי אדם המקדיש לבית המקדש כבש בעל מוס, עובר על איסור, מלבד שאין אפשרות להקריב את הכבש, שכן, מעשהו מביע זלזול בקרבן, שהרי הקדשה מסוג זה, הקדשת כבשים, יכולה להעשות באופן ראוי יותר, בכבשים שאינם בעלי מוס, וזה זלזול שבחר כבש פגום והקדישו. ברם, אומרת הגמרא, המקדיש למזבח דקל, דגים, או כל דבר שסוגו אינו ראוי לעלות על המזבח כקרבן, אינו עובר על איסור, משום שמעשיו אינם מביעים זלזול ובזיון - "דקל ליכא במינו - לא לקי, לאפוקי בעל מוס, כיון דאיכא במינו - לקי", והקדשת הדקל אינה מביע זלזול.

**הבזיון תלוי באפשרות שעמדה לפני עושה המעשה:** נמצאנו למדים, אומר המהרש"ם, כי הנהגה שיש בה בזיון, היא הנהגה מתוך בחירה, כאשר בפני המבזה עומדת דרך אחרת, סוגה בשושנים, והוא אינו בוחר בה, אזי מעשיו מביעים זלזול. מעתה, אמנם בפני בני העיר עומדות שתי חלקות, ועליהם לבחור את מי מהן לקדש, אך מאחר שהחלקות אינן שוות בטיבן, שזו קרובה וזו רחוקה, אין כל בזיון בבחירת

הקרובה, והדבר מותר (שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' קי"א). כמו כן, האשה רשאית למנות שליח שיטול את הגט מידי שליח בעלה, מאחר שבמקרה זה אין כל דרך אחרת להתגרש, שוב הדבר אינו נחשב בזיון (שם, ח"א סי' רי"ט).

דף יב ועובר לאו ירך אמו  
**מנהגי הכפרות**

בערב יום הכיפורים נקיים בעזרת ה' את מנהג הכפרות, הנהוג בישראל מקדמת דנא. הרמ"א כותב (שולחן ערוך או"ח סי' תר"ה סעי' א'): "ונוהגין ליקח תרנגול זכר לזכר, ולנקבה לוקחין תרנגולת, ולוקחין למעוברת ב' תרנגולים אולי תלד זכר". אם כן, המעוברת נוטלת תרנגולת עבור עצמה, ותרנגול - שמא תלד זכר.

**שתי תרנגולות ותרנגול:** מדוע היא אינה נוטלת גם תרנגולת שמא תלד נקבה? אכן, האריז"ל נהג ליקח תרנגול ותרנגולת למעוברת, בנוסף לתרנגולת שנטלה לכפרות עבורה (עיי' מג"א שם ומשנ"ב סי' ק"ג), אך יש להבין את דעות הסוברים כי אין צורך בכך. לשאלה זו הפוסקים נזקקו על אתר, וה"מגן אברהם" (שם סי' ב') מיישב, כי קרבנות באים בשותפות, ומכיון שמנהג הכפרות הוא כרמו לקרבן, שניים יכולים להתכפר בכפרה אחת, כשם ששניים יכולים להביא קרבן ביחד. לפיכך, אם נקבה תלד, התרנגולת לכפרות לשתייה, ואם זכר תלד, יתכפר בתרנגול. הכי כן, תמהו האחרונים, הרי אין באים קורבנות בשותפות אלא קרבנות נדבה, אך קרבן הבא לכפר על חטא, אינו בא בשותפות, ומאחר שהכפרות הן כרמו לקרבנות חובה הבאות לכפרה על חטאים, הסברו של ה"מגן אברהם" דורש בעצמו הסבר (עיי' "מחצית השקל" וביאור הגר"א שם).

בעל ה"מחצית השקל" (שם) מבאר, כי לדעת ה"מגן אברהם" אין לדמות את מנהג הכפרות לקרבן חובה, אלא לקרבן נדבה, שהרי לא נתחייבנו בכפרות, ואין הם דומים אלא לקרבן עולה, שהיא קרבן נדבה המכפר על חטאים. הגאון מוילנא זצ"ל (שם), סולל דרך שונה לחלוטין להבנת הנושא. בגמרתנו מובאת המחלוקת, אם "עובר ירך אמו", היינו: אם עובר נחשב כחלק בלתי נפרד מאמו. הגר"א מכריע כדעת הראשונים הסוברים שעובר ירך אמו. לפיכך, בעצם, התרנגולת המיועדת לכפרות עבור האשה, מכפרת גם על העובר, שהרי חד המה ולא שניים. ובכל זאת, אם עובר זכר, אין היא אלא כאשה שידה מוגדרת כיד של איש... ולפיכך, כדי לכפר על חלק זה יש לה לשחוט גם תרנגול לכפרות (ראה "תורת היולדת" פרק מ"ט אות י').

## ידיד יקר !

**חזונו** הנאצל של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, הוגה ומייסד הדף היומי, להנחיל את התורה הקדושה לכל דורש; הופך למציאות, בסיעתא דשמיא.

**מפעל** מאורות הדף היומי הוקם לפני חמש שנים.

**ברוך** ה' ישנה התקדמות רבה בשנים האחרונות בהפצת לימוד התורה בכל שכבות הציבור, בדרך של לימוד יומיומי ושבועי ובמסגרות נוספות. לא זו בלבד שמספר המשתתפים בשיעורים של "מאורות הדף היומי" גדל מדי יום ביומו, אלא אף המסגרות השונות ללימוד הורחבו וגוונו על מנת לאפשר לכל הצמא לדבר ה' למצוא את המסגרת ואת הזמן המתאימים לו.

**אנו** עומדים ומתבוננים בעניינים משתאות, בזרם הפניות של עמך ישראל, המבקשים סיוע בהקמת שיעורי הדף היומי, ובדרישה הבלתי פוסקת לגליון "מאורות הדף היומי". זו היא טיבה של תורה - כמעין המתגבר. בעזרת ה' יתברך, עם ישראל לומד תורה. עוד יבוא יום, והוא אינו רחוק כל כך, ומעגלים רחבים של יהודים בכל הגלובוס יישבו ביחד וילמדו תורה, "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

זה אפשרי. זה יתכן. זו חובתנו.

**היום הזה, ערב ראש השנה, אני פונה אליך באופן אישי. הרם בבקשה את שפופרת הטלפון, וטלפן 03-6164725 והצטרף לשיעור הדף היומי המתאים לך באזור מגוריך. אם אין שיעור בקרבת ביתך, אנחנו בעז"ה נסייע ונקים אותו עבורך. טלפן עכשיו!**

בברכת כתיבה וחתימה טובה,  
הרב **חיים דוד קובלסקי**  
"מאורות הדף היומי"

## לעילוי נשמת

מרת **שרה שיינדל נפחא** ע"ה  
ב"ר יצחק צבי נפחא ז"ל  
נלב"ע ע"ה תשנ"ט  
**ת.נ.צ.ב.ה.**  
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

## לעילוי נשמת

הר"ר **אריה לייב פניגשטיין** ז"ל  
ב"ר שאול יצחק ז"ל נלב"ע כ"ה אלול תשי"כ  
וזוגתו מרת **שושנה דבורה** ע"ה  
ב"ר אלטר סטרלצר ז"ל נלב"ע ח' תשרי תרצ"ו  
**ת.נ.צ.ב.ה.**  
הונצחו ע"י ידידינו הר"ר **שאול יצחק פניגשטיין** ומשפחתו שיחיו

## לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה הופמן** ז"ל  
ב"ר שלמה זלמן הלוי ז"ל  
**ת.נ.צ.ב.ה.**  
הונצח ע"י הר"ר **נחמן ומירה פלוטניצקי** שיחיו - הרצל

## לעילוי נשמת

הר"ר **פרץ שמואל שורץ** ז"ל  
ב"ר חיים משה ז"ל  
נלב"ע ד' תשרי תשכ"ט  
**ת.נ.צ.ב.ה.**  
הונצח ע"י בתו וחתנו **דב יצחק פרידברג** ומשפ' שיחיו

## "מאורות הש"ס"

**תקליטור מס' 6**

על מסכת תמורה

דף ב' - י"ז

לצפיה + MP3

מוקד הזמנות: 1-700-500-151

## בשורה למגידי שיעור הדף היומי

לקראת לימוד מסכת תמורה בדף היומי, יחולקו **חנים** למגידי השיעורים הספרים החשובים

## "סיכום הש"ס"

על מסכתות בכורות ערכין ותמורה  
הספר מתמצת ומסכם את  
הגמרא בקיצור ובבהירות.

## "דבר שלום"

ביאורי סוגיות על מסכת תמורה  
כולל משא ומתן באורים והערות על סוגיות  
במסכת תמורה

במשרדנו, ב"ב: רח' וגמ' 1 (פינת חתם סופר 5)  
ירושלים: בתאום מראש בפלאפון 054-4868755  
אשדוד: בתאום מראש בפלאפון 052-5454721

בית המדרש למגידי שיעור "מאורות הדף היומי" ורבניו,  
מברכים את לומדי הדף היומי די בכל אתר ואתר  
ואת הנדיבים בעם התומכים בהרחבת  
מעגלי לומדי הדף היומי,

**בברכת שנה טובה**